

Martin Böhm

Wpływ globalnego kryzysu finansowego na możliwość upadku strefy Euro
(Das mögliche Ende des Euros durch die globale Finanzkrise)

SRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

Wrocław 2015

Wprowadzenie

W 2008 roku świat dowiedział się o niewypłacalności i upadku amerykańskiego banku inwestycyjnego Lehman Brothers i początkach globalnego kryzysu finansowego, który swoje korzenie zapuszczał co najmniej od roku na amerykańskim rynku kredytów „Subprime-Marktes”. Wywołało to powszechne zamieszanie w kręgach rządowych, oraz głosy, że banki centralne będą musiały coś z tym zrobić – w konsekwencji, w kolejnych latach doszło do znaczących zmian zarządów w sektorze finansowym. Trudna sytuacja sektora finansów Wielkiej Brytanii była wyraźnym sygnałem, że pierwszy transfer kryzysu zza oceanu dotarł do Europy i jest poważnym zagrożeniem dla niektórych krajów strefy EURO dotkniętych ogromnymi obciążeniami wynikającymi z zadłużenia.

Była to nowa sytuacja dla Europy, która do końca drugiej wojny światowej rozwijała się, z dala od obowiązującego w przeszłości, systemu równowagi sił. Z początkiem powstania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali rozpoczęto realizację nowatorskiego, europejskiego projektu, z którym wiązano wielkie nadzieje na zintegrowanie gospodarcze i polityczne kontynentu europejskiego. W efekcie powstała wielka organizacja gospodarcza z namiastką władzy politycznej w postaci Parlamentu Europejskiego czy Komisji Europejskiej – ale jednak z nadal zachowaną silną i wyraźną pozycją krajów członkowskich, które zachowały swoje konstytucje, własne systemy władz oraz liczne i zróżnicowane interesy swoich rządów, społeczeństw i gospodarek. Nadejście globalnego kryzysu finansów do Europy, która znajduje się na obecnym etapie integracji gospodarczej i politycznej stało się poważnym zagrożeniem dla przetrwania strefy Euro i być może także całej Unii Europejskiej.

Aby znaleźć odpowiedź na pytanie, na ile powyższe zagrożenia są realne dla UE, w swojej pracy doktorskiej poddałem gruntownej analizie jakość spójności Unii Europejskiej w dobie globalnego kryzysu finansowego – tj. czy jest ona obecnie tak silna, jak silne były jej mechanizmy, które od ponad pół wieku skutecznie niwelowały możliwość prowadzenia wielkich wojen między dominującymi państwami Europy. Aby kompleksowo przedstawić problematykę czytelnikowi i wesprzeć go w lepszym

zrozumieniu wszystkich zagadnień, podzieliłem pracę na kilka różnych obszarów tematycznych.

W ogólnym zarysie, najpierw przedstawiam podstawy teoretyczne, następnie poddaję analizie operacyjne, ekonomiczne i polityczne wydarzenia, które doprowadziły do kryzysu. W dalszej kolejności analizuję struktury strefy EURO oraz gruntownie – szczególnie z punktu widzenia finansów - przebieg kryzysu w Unii Europejskiej. Na koniec prezentuję dokładną analizę możliwych konsekwencji dla strefy EURO.

Streszczenie zawartości rozdziałów

W pierwszej części pracy omówione zostały konceptualne oraz teoretyczne zagadnienia i definicje z zakresu polityki ekonomicznej i finansów. Przy pomocy metody dialektycznej analizuję tu postawy, które przyjmują uczestnicy rynku kapitałowego oraz modele podejmowanych ryzyk z różnych pozycji rynkowych - które są trudne do zaobserwowania i często są tylko częściowo uchwytnie w horyzoncie kilkunastu dni, a w perspektywie np. roku niemalże nie widoczne. Ponadto szczegółowo omawiam aktualne modele ryzyk kredytowych, ryzyk finansowych, modele i zasady zarządzania ryzykiem, a także ramy prawne, neoklasyczny model gospodarczy oraz rodzaje kryzysów finansowych.

Następnie przechodzę do gruntownej analizy obecnego kryzysu finansowego w odniesieniu do procesów związanych z globalizacją i wynikających z nich zmian w sektorze bankowym. W kontekście trudności w regulacji rynku finansowego, słabości krajowego nadzoru względem międzynarodowych rynków kapitałowych oraz niedoskonałości środków zaradczych stosowanych przez zachodnich polityków przedstawiam japoński model polityki i japońskie doświadczenia w niwelowaniu skutków finansowego.

Zasadnicza część pracy została skoncentrowana na kryzysie w strefie EURO i jego wpływowi na samą Unię Europejską. Zrekonstruowany został i oceniony proces budowy i rozwoju finansowych instytucji UE – w tym proces powstania strefy EURO i zasady wprowadzenia EURO, a także prześledzone zostały długofalowe uwarunkowania, które doprowadziły do kryzysu zadłużenia w kontekście kryzysu dolara. Szczególna uwaga poświęcona została czynnikom i okolicznościom które już bezpośrednio przyczyniły się do wybuchu kryzysu EURO na przykładzie takich krajów

jak: Irlandia, Portugalia, Hiszpania, Włochy, Cypr i wreszcie Grecja. Temat Grecji będzie zwracać szczególną uwagę autora, zwłaszcza po wyborach, które odbyły się w dniu 25 stycznia 2015 r.

Konkluzje

Strukturalne problemy w państwach strefy EURO nie mogą zostać rozwiązane tylko poprzez rynki kapitałowe, gdyż kapitalizm finansowy tylko pogłębia te problemy. W tym przypadku oznacza to, że zadłużenie Europy będzie się nadal zwiększać, a ich mieszkańcy nie są w stanie się przed tym skutecznie obronić. Unia Europejska jest przykładem ukrytego niedemokratycznego sposobu rządzenia. Wśród samych założycieli UE funkcjonuje kontrola nad gospodarką kraju w postaci odpowiednich instytucji rządowych, parlamentarnych komisji posiadających demokratyczną legitymację etc., natomiast na poziomie UE ta demokratyczna kontrola jest ograniczona gdyż propozycje legislacyjne Komisji Europejskiej mogą być zaakceptowane lub odrzucone przez Parlament Europejski – ma to i tak ograniczone znaczenie. Rada Europejska, składająca się z rządów państw członkowskich, choć jest ponad Komisją Europejską, to nie funkcjonuje przez cały rok. Rada Europejska wprowadziła wspólną walutę EURO, a zapisane w Traktacie z Maastricht zasady zostały przekształcone w zalecenia do wprowadzenia wspólnej waluty – jednak rzeczywista realizacja strefy EURO była już tylko politycznym projektem, w którym w dużej mierze zignorowano niezbędne warunki ekonomiczne. To spowodowało, że euro ostatecznie stało się walutą miękką, która może zostać bardziej dotknięta przez czynniki zewnętrzne i międzynarodowych spekulantów, aniżeli w przeszłości waluty narodowe państw strefy EURO.

Obecnie w Radzie Europejskiej pojawiają się różne pomysły zwalczania problemu zadłużenia; rozprowadzenie zadłużenia na pozostałe kraje członkowskie, ustanawianie kontrolera, który umocowany jest na rynkach kapitałowych - takich jak np. europejski mechanizm stabilizacyjny. Nie są to jednak pomysły spójne i rodzą napięcia i konflikty wewnątrz Rady Europejskiej co staje się słabością całej Unii Europejskiej, a tym samym zwiększa ryzyko jej rozpadu.

Ta niespójność Rady Europejskiej, autokracja kapitalizmu, która rozwinęła się od czasu upadku Związku Radzieckiego w kierunku kapitalizmu finansowego ze

wszystkimi jego wewnętrznymi sprzecznościami, analizy ekonomiczne, które błędnie odrzucają twierdzenie, że nie można zaakceptować nowych pomysłów, takie jak np. „ekonomii dobrobytu publicznego” Christiana Felber’a, w konsekwencji pozwalają niekontrolowanie zwiększać zadłużenie Unii Europejskiej.

W efekcie dług publiczny nie spada, a dochody podatkowe nie mogą być odkładane.

Rosnący dług publiczny UE może stać się symptomem nowego międzynarodowego kryzysu finansowego, który z kolei doprowadzić może do poważnych reperkusji w łonie strefy EURO - a w konsekwencji w obrębie całej UE. Złożoność kryzysu, który odnosi się do różnych dziedzin, wzajemne zależności grup zaangażowanych, rzeczywiście panujące niedemokratyczne stosunki władzy w UE, słaby wzrost gospodarczy państw strefy EURO, doprowadzić mogą do kolejnego kryzysu finansowego. Dalsze pogłębianie się problemów strukturalnych państw członkowskich przy niewłaściwym ich rozwiązywaniu sprawia że, ryzyko dezintegracji UE staje się niebezpiecznie trwałe.

Struktura pracy

Wstęp

ROZDZIAŁ I: Podstawy teoretyczne i koncepcyjne

1.1 Ryzyko rynkowe

1.2 Charakterystyka ryzyk kredytowych

1.3 Charakterystyka zarządzania ryzykiem finansowym, w szczególności powiązanego ryzyka

1.4 Ramy prawne

1.5 Dominujący neoklasyczny model gospodarki

1.6 Rodzaje kryzysów finansowych

Rozdział II: Obecny kryzys bankowy i globalna recesja

2.1 Przyczyny kryzysu

2.1.1 Globalizacja i wynikające z niej zmiany w sektorze bankowym

2.1.2 Długofalowy rozwój i innowacje finansowe prowadzące do globalnego kryzysu

2.1.3 Rating w teorii jak i w praktyce

2.1.4 Proces tworzenia „cieniowego“ systemu bankowego

2.1.5 Zaniedbania i oszustwa w sektorze bankowym

2.1.6 Trudności w regulacji rynków finansowych

2.1.7 Międzynarodowe rynki kapitałowe i narodowy monitoring

2.1.8 Motywacja zysku i redukcja odpowiedzialności

2.2 Rozwój kryzysu finansowego i zakres recesji

2.3 Reakcje instytucji finansowych i przedsiębiorstw „gospodarki realnej”

2.4 Środki polityczne doprzeciwdziałania kryzysu banków

2.4.1 Rządy zachodniej półkuli

2.4.2 Japońska próba polityki zwalczania zachodniego kryzysu

2.4.3 Islandia działa trochę inaczej

Rozdział III: Strefa EURO w kryzysie

3.1 Budowa i rozwój Unii Europejskiej

3.2 Strefa EURO dalszym krokiem w integracji

3.3 Od kryzysu finansowego do kryzysu państwa

3.3.1 Kryzys dolara

3.3.2 Początek kryzysu strefy EURO

3.3.2.1 Irlandia

3.3.2.2 Portugalia

3.3.2.3 Hiszpania

3.3.2.4 Włochy

3.3.2.5 Grecja

3.3.2.6 Ostatnia ofiara - Cypr

3.3.2.7 Czego powinniśmy nauczyć się z przykładu cypryjskiego

3.4 Analiza porównawcza strefy dolara i strefy EURO - wnioski

Rozdział IV: Przyszłość strefy EURO

4.1 Konsekwencje kryzysu z 2008

4.2 Rozwiązania dla strefy EURO i konsekwencje

4.3 Podobieństwa kryzysów i podobieństwa ich rozwiązywania

4.4 Rozwiązaniem oferta socjalizmu lub ekonomii dobrobytu publicznego?

4.5 Możliwe do zastosowania modele dla rozwiązania problemów kryzysu finansowego

4.6 Podsumowanie, wnioski, scenariusze i prognozy

Zakończenie

Bibliografia



